

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационния труд на Десислава Иванова Стоева , редовен докторант във Факултет по науки за образованието и изкуствата, в катедра „Предучилищна и медийна педагогика СУ “Св. Климент Охридски” София на тема: тема: “Развитие на социална компетентност сред 5 - 6 годишни деца в Монтесори и масови детски градини в България”

за придобиване на научна и образователната степен „ДОКТОР“ в професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика)

научен ръководител : проф. дн Данаил Данов

рецензент : проф. дн Добринка Станчева Пейчева

Рецензията е направена въз основа на Заповед № РД-38-286/04.06.2024 г на Ректора на СУ „Кл Охридски в съответствие със ЗРАСРБ и във връзка с решение на заседание на първичното звено към катедра Предучилищна и медийна педагогика с Протокол №08 и решение на Факултетен съвет на ФНОИ на 28.05.2024 г.

1. Данни за кандидата

Десислава Стоева е докторант в катедра Предучилищна и медийна педагогика от февруари-юли 2023 г. Положила е всички докторантски изпити с отлична оценка и е изпълнила държавните изисквания за допускане до официална защита. Десислава Стоева е хоноруван асистент във Факултета от 2012 г.в няколко програми и квалификации: Магистърска програма “Монтесори педагогиката в дигиталното общество“ по “Монтесори педагогика”, “Монтесори педагогиката за овладяване на езика”, “Монтесори педагогиката при контакта на децата с изкуството”, “Хоспитиране”, “Методика на Монтесори обучението”, “Управление на Монтесори групата”, “Създаване на подкрепяща среда и Монтесори материали за развитие на медийно-дигитална грамотност”, “Монтесори педагогиката за овладяване на математическите представи”, и в програма за следдипломна квалификация: “Монтесори педагогиката в съвременното общество” “Монтесори теория и практика”, “Монтесори философия и практика”, “Подкрепа на децата в тяхната самостоятелност, дейностите от ежедневието и развитието на креативността им”, “Хоспитиране”, “Приложение на Монтесори у дома”,

“Ролята на помощник-учителя в Монтесори групата”, “Управление на иновациите в детската градина”, “Управление на Монтесори групата”, “Управление на Монтесори групата”, “Монтесори терапия”, “Монтесори и STE(A)M”, “Монтесори в ранна възраст”, “Стажантска практика”; “Приложение на Монтесори педагогиката в начален етап”, както и в бакалавърската програма “Педагогика на масовата и художествената комуникация” -по “Медийна педагогика” и “Връзки с обществеността”.

И в момента Десислава Стоева заема значими национални и международни позиции. Стоева е консултант към Американската Монтесори Асоциация. Координатор е на работна група “Ранно учене и ОГРДВ”; Алианс за ранно детско развитие (НПО, обединяващо над 50 организации, които работят в областта на ранното детско развитие). От 2020 г. е член и участва в срещите-обсъждания на международната Монтесори изследователска група към “Монтесори Европа”, Мадрид (Испания) Стоева Участва в работата на две изследователски групи - “Невродидактика” и “Медийна грамотност” към Universidad Complutense de Madrid, Spain. Член е на европейската Монтесори асоциация и е ментар на “Заедно в час”, във фонд за рискови инвестиции Eleven

Десислава Стоева има международна диплома за Монтесори обучител от Montessori Centre International, London, United Kingdom; Международна диплома “Ранно детско развитие и Монтесори педагогика” в Montessori Centre International, London, United Kingdom.

Има магистърска степен по философия, спец. “Виртуална култура” във Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски”, София и бакалавърска степен по икономика, спец. “Финанси” от Университет за национално и световно стопанство, София.

Стоева е обучител в рамките на проект „Укрепване на капацитета за работа с деца бежанци и мигранти на специалисти в сферата на РДР/ОГРДВ “Training of Trainers: Foundation Training on PFA and trauma-informed practices with young children and their caregivers, International Step by step Association and UNICEF.

Има 6 научни публикации по темата на дисертационния си труд.

Проектната и дейност включва 3 международни позиции : 1. 27.11 - 1.12.2022 г. Участие в проект и представяне на тема “STEAM и Монтесори”, проект “STEAM” project (2020-1-HU01-KA227-SCH-094051), Нов български университет; 2. Сътрудник-изследовател за България *European Media Literacy Education Study, EMEDUS*, Universitat Autònoma de Barcelona, Spain

<http://www.gabinetecomunicacionyeducacion.com/en/research/european-media-literacy-education-study-emedus> 2014, 3. Сътрудник-изследовател за България *FilmEd – Film*

Education in Europe Universitat Autònoma de Barcelona, Spain.
<https://filmedeurope.wordpress.com/proyecto/>

Стоева има 23 участия в международни и национални конференции, както и 9 участия в национални конференции.

Справката за изпълнение на наукометричните показатели съобразно минималните национални изисквания във връзка с процедура за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научно направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Предучилищна педагогика“ сочи, че тя отговаря напълно на законовите изисквания.

2 Съдържателна характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд „Развитие на социална компетентност сред 5 - 6 годишни деца в Монтесори и масови детски градини в България“ е посветена на един изключително актуален проблем, свързан със състоянието и перспективите за децата от традиционните и частните детски градини, в частност частните Монтесори детски градини, относно изграждането и развитието на социална компетентност сред 5-6 годишните.

В рамките на един много добре структуриран текст, съдържащ четири съразмерни глави и увод, в който са включени основните дисертационни инградиенти - предмет, обект, методология, хипотези, и пр. и заключение, което релевантно експлицира постигнатото в дисертационния труд, е разгърнат един изследователски проблем в рамките на 243 страници, който притежава характеристиките на завършен академичен научен продукт, отговаряйки пространно на поставената си **цел**, а именно: „да се проучи социалната компетентност на 5-6-годишни деца от Монтесори и масови детски градини, както и да се предложи рамка на модел за създаване на образователна среда за развитие на социална компетентност“

Всъщност и самите поставени за разрешаване на целта научни задачи са не само релевантни, но и безалтернативни за постигането на целта.

Основните задачи на дисертационен труд и изследването са:

1. Да се очертае спецификата за образованието и грижата от раждането до постъпването в първи клас в България чрез анализ на документи с препоръки и изследвания на международни и национални организации;
2. Да се очертаят теоретичните параметри на социалната компетентност, разгледани в контекста на предучилищната практика у нас;
3. Да се изяснят характеристиките на Монтесори педагогиката и да се разгледат в

контекста на приложението ѝ като иновативен образователен подход в предучилищната практика в България и на развитието на социалната компетентност на 5-6-годишните деца;

4. Да се проведе изследване за социалната компетентност сред 5-6-годишни деца в Монтесори среда и в масовите детски градини у нас, да се анализират резултатите и да се изведат изводи;

5. Да се разработи рамка на модел за стимулиране на социалната компетентност на деца от предучилищна възраст.

Обектът на дисертационния труд също е релевантно определен - социалната компетентност на 5-6-годишни деца в Монтесори и масови детски градини в България.

Предметът на дисертацията е основан на разглеждане на аспектите на Монтесори образователната среда, които подкрепят развитието на социална компетентност при 5-6-годишни деца.

В първа глава са експлицирани основните понятийси измерения на изследователския обект. Под понятието “Монтесори детски градини” в дисертационно изследване се разбират частни предучилищни звена, организирани по методите на М. Монтесори, които функционират като детски градини, които само частично работят по утвърдените от Министерство на образованието програмни изисквания, а организират дейността си според международно утвърдена Монтесори практика.

Изведени са още много работещи научни понятия и стоящите зад тях *законови и регламентационни документи. Социалната компетентност/социални компетентности/социални компетенции* (самоуправление, самосъзнание, социално съзнание, умения за взаимоотношения и отговорно вземане на решения) са позиционирани като ключови за бъдещото индивидуално развитие - това да бъдеш добър ученик, гражданин и работник и за намаляване на високорисковите поведения. Зад тяхното утвърждаване стоят множество учени професионалисти, практически работници от гражданския сектор, представители на европейски и извъневропейски учреждения, на учителски и родителски организации.

Оценката ми за концептуализирането на теоретико-методологическата и приложна страна на дисертационния труд е повече от висока. Успешното вплитане на традиционалистки уклони с иновативни виждания и социализационни практики е експлицирано със завидни репрезентативни умения и убедителни послания, които правят дисертационния труд не само едно любопитно четиво, но и сериозен академичен труд, който заслужава научни (и не само) адмирации.

Практико-приложна насоченост на труда съвсем резонно е реализирана чрез смесена методология, съчетаваща теоретичния анализ с методите за анализ на документи и емпирично изследване. Повишаването на качеството на образованието и грижата в ранна детска възраст чрез иновативни подходи е релевантно центрирано и обосновано насочено в законовите промени, както и в иновациите в социализационни процеси

В рамките на **втора глава** компетентността като събирателна категория е експлицирана чрез четири модела за социална позиционираност компетентност, която на базата на осмислените резултати от редица количествени и качествени изследвания,

извежда подкрепата, която би могла да се окаже на децата в развитието на социалната им компетентност - в семейството, в детските колективи, чрез медиите и в предучилищните учебни заведения. Тук отново се обосновават нормативните фундаменти и в тази връзка се очертава пригодността на Монтесори педагогиката в предучилищната практика у нас и по-специално в трите ѝ аспекта - подкрепяща среда, подкрепящ възрастен и дете. Кохезията като крайната цел от Монтесори педагогиката и обосновано е центрирана и като център на разглежданата дисертация. Всъщност, разглежданата връзка между кохезията и социализацията през призмата на екранните медии е повече от научна находка. Представените две изследвания от 2023 г., в които се анализира социална компетентност и социализация в Монтесори среда е фактически провокираната предпоставка за изследване на евентуалните различия в социалната компетентност между двата типа образователни институции

Трета глава е една научна еманация на изследователските търсения и реализации със собствена цел, задачи, подобрена методология и релевантни инструменти за непредставителни изследвания, коректно аргументирани и приложени на практика ограничения, които дават основания на докторантката да изведе и предложи една Рамка на модел за развитие на социална компетентност в предучилищна възраст. Усвояването на потенциалните възможности на много от статистическите техники за извеждане на корелации, както и на релевантни за целта приложни методики, психо техники, тестове, наблюдения, скрининги, тестове и пр. дава на резултатите висока степен на надеждност, а на докторантката изключително висока оценка за тяхното усвояване и подбор на най-релевантните.

Четвърта глава е посветена на създаване и експлициране на модел за създаване на подкрепяща и приобщаваща всяко дете среда, която надгражда традиционните образователни практики в предучилищен етап и съдържа потенциала да съдейства за надграждане качеството на предучилищното образование, както и за развитието на

социална компетентност на всяко дете Рамката на модела, изградена върху принципите на Монтесори педагогиката включва в себе си най-добрите практики, прилагани в масовите детски градини в ембрионалния период за формирането на характера и на обществото, както го нарича Стоева.

3.Бележки и препоръки

Бележки нямам, препоръчвам отпечатването на труд.

Имам въпрос относно научната теза на Стоева, а именно- каква е тя?

Авторефератът съответства на дисертационния труд. Следва структурата на дисертацията и запазва оригиналната номерация на фигурите, графиките,таблиците и диаграмите в нея.

Стилът на дисертантката е строго академичен, но едновременно с това разбираем

Използвана е релевантна специализирана българска и чуждестранна литература.

Библиографията в автореферата обхваща само литературата, която е цитирана в него

Стоева има 6 публикувани научни статии и няколко участия в научно-изследователски проекти.

Всичко казано до тук ми дава основание да дам възможно най-високата оценка на труда и да потвърдя основните елементи на самооценката за **приносите** на дисертационния труд.

4. Приноси

За мен приносите са:

1. Изключително професионално проведено комплексно социологическо изследване за социалната компетентност сред 5-6-годишни деца в Монтесори среда и в масовите детски градини у нас (60 деца, 60 учители и 37 родители) за ефектите от прилагането на иновационни програми в детските градини – първо по рода си.

2.Подбрани и адаптирани са изследователски инструменти, които да се използват успешно за изследване на социалната компетентност на деца както в Монтесори, така и в масови детски градини.

3. Очертани са факторите и предпоставките за разработване на модел за подкрепяща образователна среда, която развива социалната компетентност на децата между 3 и 6 години .

4. Създадена е рамка на модел за подкрепяща образователна среда за развитие на социална компетентност на деца от предучилищна възраст, обогатяващ традиционна образователна среда с Монтесори практики.

5. Извършен систематичен анализ на спецификата на образованието и грижата от

раждането до постъпването в първи клас у нас на базата на проучване на документи и изследвания на международни и национални организации и са предложени препоръки за нормативни промени и задълбочаване на емпиричните изследвания у нас, с цел подобряване качеството на образованието и подкрепа развитието на социална компетентност на деца от раждането до постъпването в началното училище.

6. Изведено е мястото на Монтесори педагогиката като иновативни образователни практики у нас, свързана и с развитието на социалната компетентност в детските градини на базата на метаанализи на съществуващите изследвания в тази област .

5. Заключение

Десислава Стоева е постигнала изключително високо ниво на концептуализиране, верифициране и иновативно разработване на основните параметри за социалното развитие и социална компетентност на децата до 6-7 годишна възраст и не само.

Високите и научни и научно-изследователски постижения, утвърденият и международен опит и заемани позиции, както и казаното дотук за високите качества на дисертационния труд, ми дават основание да декларирам, че ще гласувам убедено с „Да“ за присъждането на образователната и научна степен **Доктор** на Десислава Иванова Станоева в професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика) към Факултета по науки за образованието и изкуството при СУ “Кл. Охридски“.

рецензент:

проф.дн Добринка Станчева Пейчева

04.05.2024 г.